

KMETOVOALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo
c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje **Gustav Pirc**, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inzerat na celi strani 16 gld., na 1/2 strani 8 gld., na 1/4 strani 5 gld. in na 1/8 strani 3 gld. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah šte. 3.

Št. 4. V Ljubljani, 29. februarja 1892. Leto IX.

Obseg: Pomoranska gos. — Kakšno goveje pleme želite. — Semenski krompir. — Okrepljenje opešanih panjev. — Živina v hlevu. — Zakoni, ukazi in naredbe. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tržne cene. — Inserati.

Pomoranska gos.

Kmetovalcu ni majhen postranski zaslužek reja perutnine. Ali biti mora umno urejena, če naj donaja dovolj dobička. Pred vsem je najvažnejše, da se izbere dobro pleme, zato s pričujočim člankom opozarjamo na neko gosje pleme, ki je vsega priporočila vredno. To pleme je pomoransko in ima toliko večjo vrednost, ker ni umetno ustvarjeno, ampak je nastalo v teku stoletij vsled razmer, v katerih je živelo, in zato je popolnoma zanesljivo in stanovitno v obilih svcjih dobrih lastnostih.

Pomoranska je del pruske države ter širná rav-

ninina z jako mrzlim podnebjem in spreminjavim vremenom, ima peščena, malo rodovitna tla, ki so večinoma kamenita in pusta. Res ima ta dežela veliko rek in jezer, kar je jako ugodno gosji reji, in zato je ni morda dežele,

koder bi se nahajalo toliko gosi. Na Pomoranskem je gos v kmetski hiši važna domača žival, ki največkrat nadomešča prasiča. Pomoransko gosje pleme je pa kaj požrešno, zato se odebeli brez pitanja in zadobi tako trdo meso in mast, da se dasta v dimu sušiti. Ako pa pomoransko gos pitaš, potem se ti silno vzredi, meso

Podoba 12.

in mast se zboljšata, in gos postane 9 do 10 kgr. težka. Vzreja tega gosjega plemena se je na Pomoranskem tako

razširila, da bi ne bilo mogoče vse živali v denar spraviti, ko bi ne bili pričeli gosjega mesa sušiti. Sušeno gosje meso, ki je bilo poprej pomoranskemu kmetu domač živež kakor pri nas sušeno prasičje meso, postalo je sedaj tudi tržno blago, ki se razpečava po vsem svetu.

Z ozirom na velike prednosti, katere ima to gosje pleme in katero predočuje podoba 12., priporočamo je tudi našim gospodarjem, da naredo ž njim poskušnje, katere se bodo gotovo dobro obnesle.

Kakšno goveje pleme želite?

Vprašanje do Notranjcev in Dolenjcev.

Nad dvajset let se podpisana kmétijska družba uže trudi, da bi zboljšala domačo govejo živino z vpeljavanjem dobrih plemenih bikov. V ta namen je razdelila deželo v dva dela, in sicer v gorenjsko stran z večim delom Ljubljanske okolice, kamor je oddajala dosledno in izključno samo beljanske, t. j. rdeče-belo pisane bike, in v dolenjsko ter notranjsko stran, kamor je oddajala le muricedolske, t. j. sive bike.

Na Gorenjskem smo dosegli z beljansko govedjo najlepših uspehov. Ona jako dobro uspeva, je izvrstna, ljudje jo imajo radi, in za kupčijo je ni boljše. Ta goved je po Gorenjskem povsodi razširjena, in večina občin ima popolnoma čisto pleme. Storitj je seveda še marsikaj, zlasti treba z boljšim oskrbovanjem in kladenjem živino zboljšati, sosebno pa skrbeti ob licencevanji, ki se bode poslej vršilo vsako leto od 15. aprila do 15. maja, da bodo na Gorenjskem dopuščani samo pisani biki. Vsak pameten gospodar ve, kakega velikega pomena bode to za živinsko kupčijo. Gorenjci, bodite torej zadovoljni s svojim govejim plemenom, zato naj Vas ta članek ne briga!

Drugače je pa z Dolenjsko in Notranjsko. Vzlic temu, da je družba dajala v te pokrajine le sive bike, je goved vender še zelo različna. Na Notranjskem siva barva večinoma prevladuje, na Dolenjskem je pa strašna mešanica. Kmetovalci teh pokrajin do zadnjega časa niso imeli istega veselja do živinoreje kot Gorenjci, zato so zaostali. Danes je pa reč drugačna, zanimanje za živinorejo je vse večje, ob enem se pa iz teh pokrajin čuje glas, da niso zadovoljni z muricedolsko govedjo. Glavnemu odboru mora biti do tega, da ob nadaljnem pospeševanju govedarstva po teh krajih krene pravo pot, da se pri izberi plemena, katero misli širiti, drži potrjenih izkušenj, vender pa ob enem ozira na želje živinorejcev samih.

Družba je dosedaj dajala na Dolenjsko in Notranjsko muricedolske t. j. sive bike, in sicer zato, ker so veččaki pred dvajsetimi leti razsodili, da je barva te govedi najbolj prikladna dotedanji domači govedi, dalje zato, ker po teh pokrajinah ni ljudem dosti ali nič do mleka, pač pa gledajo na vzgojo lepih vprežnih volov in lepe klavne živine sploh. Potem so pa tudi rekli, da laški trgovci, ki hodijo na tamošnje semnje, zahtevajo goved sive pšenične in sploh svetle barve.

V tem pogledu ugaja res muricedolska t. j. siva goved, ker je svetle barve in daje lepe voli. Nje slaba stran je pa izbirčnost v krmi, počasna rast in slaba molža.

Družba dobro ve za kraje, koder so prav zelo zadovoljni s tem plemenom, ker jim je samo do vzgoje dobrih volov in ker imajo dovolj dobre krme. Ti kraji bodo dobivali tudi v prihodnje muricedolske, oziroma rajše murbodenske bike.

Na drugi strani je pa družbi zopet znano, da

ogromna večina krajev notranjskih in dolenjskih želi drugo pleme, ki je manj izbirčno, hitreje doraste in daje več mleka, če tudi ne tako lepih volov, kakor so muricedolski.

Nastane sedaj vprašanje, s katerim drugim plemenom naj pa družba nadomesti muricedolsko?

Nadomestil bi bilo dovolj in kaj dobrih, a njih število ovira draga cena, zato bode družba mogla misliti le na dve skupini.

Prva skupina je beljanska in pingavska goved. Ta goved je sedaj po Gorenjskem razširjena in se kaj dobro sponaša. Beljanska in pingavska goved sta si popolnoma sorodni, le da je zadnja večja. Barve sta pisane t. j. rdeče-bele, v krmi nista izbirčni, sta zelo mlečni in hitro rasteta. Pingavski voli so največji in na Nemškem na tako dobrem glasu, kakor pri nas sivi t. j. štajarski voli. Gotovo bi ne bilo napačno, če bi te dve plemeni razširili po vsej deželi, ker sta izvrstni, imamo ju blizu, zato bi dobivanje bikov ne bilo predrago, in menimo, da bi tudi barva ne bila resna ovira.

Druga skupina je enobarvena planinska rjava in siva goved. Semkaj pripada oberintalska, montafonska, algajska, švicka in gravbindenska goved. Ta goved je v obče svetlo-siva, a tudi bolj temna, in nekateri rodovi so celo rjavi. Če bi družba kupovala kaj te govedi, ozirala bi se seveda le na sivo. Vsa ta goved je v obče takih lastnosti, kakeršnih beljanska, le po barvi se razlikuje popolnoma od nje.

Vprašanje nastane sedaj, za katero pleme naj se družba odloči. Predno bode to vprašanje rešila, ukrenil je družbeni glavni odbor v seji svoji dne 1. februarja t. l. obrniti se do posameznih članov, kar s tem tudi zvršuje.

Današnji številki „Kmetovalca“ je pridejana dopisnica, na katero naj izvolijo dolenjski in notranjski gospodarji zapisati svoje mnenje o tem ter jo, seveda z marko za 2 kr., semkaj poslati. Na dopisnici naj zlasti odgovore:

- 1.) Ali so zadovoljni z muricedolskim t. j. sivim plemenom?
- 2.) Če so zadovoljni, zakaj?
- 3.) Če niso zadovoljni, zakaj ne?
- 4.) Ali je neogibno potrebna siva barva in iz katerega vzroka?
- 5.) Katero pleme bi jim bilo najljubše, da se širi v njih kraji?
- 6.) Ali bi ne bili zadovoljni z beljanskim in pingavskim, t. j. rdeče-belim plemenom?

i. t. d. i. t. d. i. t. d.

Na ta vprašanja prosimo kratkih odgovorov in po potrebi še drugih opomenj. Častite naše ude in tudi naročnike po Dolenjskem in Notranjskem pa prosimo, naj brez izjeme ustrežejo naši želji in naj nihče ne zamudi sodelovati pri važnem podjetji, kojega namen je povzdigniti našo živinorejo. Podpisana družba pa ob enem kaže, da hoče svoje delovanje opirati na sodelovanje vseh družbenih članov, zato se za gotovo nadeja obilnega odziva. Naposled še dostavljamo, da pošta dopisnic brez mark ne odpošlje, in ker je naravno, da glavni odbor ne more priložiti vsem 3000 iztisom „Kmetovalca“ frankovanih dopisnic, zato uže smemo prositi č. gg. člane in naročnike, da izvolijo v prid dobri reči žrtvovati dva krajcarja za marko.

C. kr. kmetijska družba kranjska.

V Ljubljani dne 29. februarja 1892.

Semenski krompir.

Krompir je v sedanjih časih velevažna kmetijska rastlina, katera mnogostransko kmetovalcu koristi. Krompir je najvažnejši živež skoraj v vsaki hiši, bodisi v kmetiski ali gosposki, kajti malo je hiš, koder bi vsak dan ne kuhali krompirja. Kmetovalec torej s krompirjem ne prideluje samo za dom potrebnega živeža, ampak prideluje ga tudi za prodaj, kar mu donaja prepotrebnega denarja. Vrhu tega je pa krompir kaj važno krmilo, bodisi da ga navlašč za krmo pridelujemo, bodisi da odberemo v ta namen le slabšega in za prodaj nesposobni drobiž.

Ker je ta sadež toliko važen, zato mora gospodar skrbeti, da ga dovolj prideluje. Umni gospodar pa ne skrbi samo, da ga v obče dovolj prideluje, ampak da ga tudi na enem hektaru ali oralu kolikor mogoče veliko prideluje. Da se mu to posreči, pa ni le zavisno od dobre letine, od dobrega obdelovanja, ampak tudi od vrste. Kaj ti pomaga, če pridelas kake stare vrste krompirja, ki ga morebiti za nekaj desetih draže prodaš, zato ker v Trstu hočejo imeti rumen in krastast krompir, ako bi ga pa kake druge vrste, ki je morda za jed še boljša, a ni rumena, pridelal še enkrat toliko. Naša kmetijska družba se uže nekaj let trudi, da bi dobila rumenega krompirja, kakeršen je stari „ribničan“, ki bi obilno rodil in ne gnil, a dozdej se ji ni še posrečilo, kajti glavne krompirjeve dežele Češka, Nemška in Angleška nočejo nič vedeti o rumenem krompirju in kar vzgoje novih vrst, so samo bele.

Izkušnja uči, da le nove vrste rode obilo zdravega krompirja in da dobre lastnosti toliko bolj ginejo, kolikor starejša postaja krompirjeva vrsta.

Naša družba je sedaj zarezala v deželo posebno „onejidovca“, t. j. vrsto čudovito rodovitno, zdravo in okusno. Tudi za prihodnje priporočamo prav zelo ta krompir, ker je res vsega priporočila vreden. Uže zdaj vemo, da bode čez nekaj let tudi ta krompir pričel pešati, a to tem manj, kolikor večkrat bomo seme premenili, oziroma novega naročili. Zategadelj dobo naša družba vsako leto novega semena ter prvi pridelek odda svojim udom. Tudi letos je dobiti pri družbi „onejidovca“, dokler je kaj zaloge, 100 kilogramov po 3 gld. 25 kr. z dvema vrečema vred.

Dobili smo pa uže tudi novo vrsto, in sicer „imperatorja“, to je krompir, ki je zadnji dve leti izmed vseh najnovejših vrst najbolj slovel. Izkušnje na družbenem vrtu so njegovo dobroto potrdile, in družba ga ponuja sedaj, ko se je o njega dobroti prepričala, tudi svojim udom, in sicer prodaja, dokler je kaj zaloge, krompir „imperator“ po 4 gld. 100 kilgr. z dvema vrečama vred.

Ker nimamo letos nobenega krompirja posebno veliko, mogli bomo ustreči le naročilom, ki bodo o pravem času došla. Družba oddaja obe vrsti le v vrečah po 50 klgr. Naročila je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani.

Okrepljenje opešanih panjev.

Dostikrat se prigodi, da kak panj po zimi tako zelo izgubi čebel, da ni upanja, da bi se sam ob sebi v kratkem kaj prida opomogel, še manj pa, da bi tisto leto še rojil, če mu čebelar sam kako ne pomaga. Kdor ima le navadne panje, pamaga si lahko s tem, da nekaterim bolj močnim panjem vzame vsakemu po malo čebel in jih da onemoglemu; ali potem mora ta panj, katerega je na ta način zboljšal, kam drugam prenesti, sicer bi se pridejane čebele nazaj v svoje stare panje povrnilé, in

zboljšani panj bi bil kmalu ravno tako slab, kakor je zoprej bil.

Laže in bolj gotovo si pa v tacih okoliščinah pomagaš, če imaš panje s premečnim satovjem, namreč tako le:

Vzemi enemu močnemu panju en sat, v katerem je veliko že bolj godne zalege, in obesi ga onemoglemu panju v sredo med druge satove, kjer imajo čebele gnezdo, kajti tukaj je najbolj toplo. Iz te pridejane zalege se kmalu čebele izvale, in panj se kmalu opomore kajti mlade čebele bodo ostale tamkaj, kjer so se izlegle. Če si ti panj pa še zadosti močan ne zdi, naredi še enkrat ali dvakrat ravno tako; po tej poti spremeniš lahko ob kratkem najslabši panj v močnega, a vender ga ni bilo treba v kak drug kraj prenašati. Ravno tako si zboljšaš tudi po leti preslabše družce ali tretjece, vender pa ne smeš slabemu panju dati en pot preveč zaleženih satov, kajti če bi čebele ne mogle vse zalege obsesti, utegnila bi se jim prehladiti, in tako bi se panj lahko osmradil. Zato je najbolj prav to, da se takemu slabemu panju en pot da le en sam sat zalege, pa raje še pozneje drugi in tretji sat, če je potreba.

Živina v hlevu.

(Dalje.)

Zrak v hlevu mora biti čist. Živina ga neprenehoma kvari z dihanjem. Sapa odnaša iz telesa mnogo snovi, ki so uže doslužile in so zato škodljive. Poleg tega pa tudi gnojnica izhlapeva, in pot, odpadki sploh pa se razkrajajo ter tvorijo poleg drugega tudi ubežne pline, osobito ogljikovokisli amonijak. To je tisti plin, ki te pošegače v nos in ti prisili solze v oči, kadar stopiš v dolgo zaprt hlev ali pa na kako zanikarno gnojišče. Ko človek stopi v tak hlev, zapre mu skoraj sapo; zato gleda, da kar prej moči zopet iz njega pride. In v takih hlevih živeti mora živina ne samo po nekoliko dni, ampak po cele tedne, včasih celo mesece! In tak hlev bi bil dober?! Za gospodarja, ki ima tak hlev, bilo bi pač dobro, da bi sam prebil nekaj dni v hlevu, da bi se vsaj nekoliko seznanil s tistimi občutki, ki jih živina ima po dolge tedne; potem bi najbrže nekoliko drugače skrbel za njo. Umevno je, da se živina v takem zraku ne more dobro počutiti. Slabo je, slabo prebavlja, dlaka se ji ježi, iz oči pa ji teko solze. Krave imajo malo mleka, mlada živina slabo raste, uprezna živina je medla in slaba. Gospodar se čudi, kako da mu živina ne daje nikake koristi; premišljuje in premišljuje in naposled jo morda celo iztakne, da ji je začarano. Da, začarano ji je, toda čaralnika ali čaralnice ne išče na pravem mestu, kajti to je on sam. Kakor hitro bode pripravil živini bolj naravi primerno (zdravo) bivališče, takrat jo bode pa zopet odčaral.

Zrak mora biti torej v hlevu čist. Ker pa se, kakor sem gori omenil, vedno kvari, skrbeti mora kmetovalec, da se čisti, t. j. da slabi zrak odhaja iz hleva ter ga sveži, čisti nadomešča od zunaj: hlev je treba vetriti. Sveži zrak prihaja sicer od vseh strani v hlev, skozi stene, okna in vrata, vender pa navadno to naravno prevetrovanje ne zadostuje, treba je narediti v hlevu umetnih vetril. Ker gorki hlevski zrak, ki je poln raznih škodljivih plinov, sili kvišku, narejeni so oddušniki pri stropu, da tem laže odhaja iz hleva, sveži zrak pa ga od spodaj nadomešča. Vetrila (priprave za prevetrovanje) so torej eden pripomoček, da je zdrav zrak v hlevu.

Drugo sredstvo pa je skrb, da živalski odpadki kolikor moči malo kvarijo zrak. Amonijak je zelo važna

redilna snov za rastline, če pa kot ogljikovokislji amonijak ubeži v zrak, ni le pokvaril zraka v hlevu, ampak oškoduje tudi kmetovalca, ker je gnoj potem mnogo slabjši. Kmetovalec mora torej tudi zato skrbeti, da se mu gnoj preveč ne razkrajja in da vsega kar najhitreje dobro spravi. Najprej poskrbi, da naredi v hlevu dobra tla. Tla v hlevu nikdar ne smejo biti predorna, t. j. taka, da bi se gnojnica daleč vanje zalezla in morda še potem onečistila in okužila kako vodo. Zato je najboljšje v hlevu napraviti tlak, najbolje iz opeke in cementa ali z betona. V taka tla se gnojnica ne more zalezti, in kmetovalec jo lahko po najkrajšem potu napelje iz hleva v gnojnično jamo. Hlevi z nepredornimi tlaki se tudi precej lahko razkužijo, če nesreča zanese kako kužno bolezen vanje. Vse drugače pa je v hlevih, ki imajo slaba tla. Tu je treba mnogo kopati, in stvar še ni tako gotova, kakor tamkaj. Le ovčjih hlevov (ovčjakov) navadno ne tlakajo, ker ovca silno malo moči, pa tudi njeno govno je precej suho. — Kar se tiče gnoja, omeniti mi je, da je zanj skoraj boljše, če ostane v hlevu, za živino pa je mnogo boljše, če se odpravi iz hleva na gnojišče. Kmetovalci po raznih krajih ravnajo zelo različno. Nekateri puščajo gnoj celó po več mesecev v hlevu, drugi po kak teden, zopet drugi ga izkidajo vsak teden po enkrat ali po dvakrat, pa tudi vsak dan in še po večkrat na dan. V obče puščajo tam, kjer imajo mnogo stelje, gnoj po mnogo časa v hlevu, kjer imajo stelje manj, pa večkrat izkidajo; kjer pa imajo stelje zelo malo in je jako draga, tam pa kidajo sproti, t. j. po 2krat ali 3krat na dan, kolikorkrat krmijo. Naj se že odloči kmetovalec za ta ali oni način, vedno mora gledati, da ne trpi tako ali tako škode. — Stelja ima v hlevu dvojen pomen: Prvič živina lahko leži na snažnem in mehkem ter se lepo spočije in se dobro počuti; drugič pa stelja popije nekaj gnojnice in se pomeša z govnom ter napravi tako živalski ali hlevski gnoj. Kolikor gnojnice ne popije stelja, odpeljati jo je treba vsakakor iz hleva v gnojnično jamo; saj se še tako ni moči ogniti popolnoma neprilik. Poleg vse skrbi razkrajajo se odpadki vedno po nekoliko. Pa tudi tu si kmetovalec lahko pomaga. Znanje so namreč snovi, ki vežejo amonijak in mu branijo, da ne uide v zrak. Tako je kmetovalec v dvojnem oziru na dobrem: Prvič je v hlevu čist zrak, drugič si pa ohrani v gnoji mnogo amonijaka, ki bi mu sicer ubežal. Najnavadnejša tvarina, ki veže amonijak in je je povsodi lahko dobiti, je gips ali mavec. Potresi vsak dan nekoliko mavca po hlevu, in videl boš, kako moč ima. Veselje je stopiti v hlev, ki je tako urejen, kakor sem tu omenil.

(Konec prihodnjič.)

Zakoni, ukazi in naredbe

o davčnih olajšavah ter o državni podpori za vinorodne kraje, koder je trtna uš.*)

Zakon z dne 15. junija 1890. I. o izpremeni zakona z dne 27. junija 1885. I. o naredbah proti razširjanju trtne uši.

S pritrditvijo obeh zbornic državnega zbora ukazujem tako:

Člen I.

§. 7. zakona z dne 27. junija 1885. I. (Drž. zak.

*) V sled ukrepa zadnje seje deželne filokserne komisije prijavilo bode uredništvo „Kmetovalčevo“ vse one zakone in naredbe, ki se tičejo davčnih olajšav in državne podpore za vinorodne kraje, koder je trtna uš.

št. 3. od leta 1886.) izgubi z razglasitvijo pričujočega zakona svojo moč ter se mora zanaprej glasiti tako le:

„§. 7. Ako se nasadi vinskih trt ali njih deli z najmenj $\frac{1}{4}$ hektarno površino, v katerih se je zaredila trtna uš ali kateri niso nad 25 kilometrov oddaljeni od kakega s tem mrčesom okuženega nasada, uničijo po povelji oblastva ali prostovoljno ter se znova obsade z novimi trtami, prosti so zemljarine deset let počenski od časa, ko se je dovršil novi nasad.

Po izteku teh davka prostih let je naložiti takim zemljiščem zopet tisti davek, kateremu so bili zavezani po ocenilu kot vinogradi.“

Člen II.

Izvršitev tega zakona se naroča Mojemu poljedelskemu in Mojemu finančnemu ministru.

V Lainci, dne 15. junija 1890.

Franc Jožef s. r.

Taafe s. r.

Falkenhayn s. r.

Dunajewski s. r.

(Dalje prihodnjič.)

Razne reči.

— **Škodljivost mleka** od govedu, ki ima kužno bolezen na parkljih in v gobci. V pruski Šleziji je vlada objavila nastopni razglas: Ker se je ta bolezen zopet pokazala po mnogih krajih, opezarja se občinstvo na škodljivost surovega mleka od krav, ki so bolne za to bolezen. Tako mleko je posebno škodljivo otrokom in zlasti dojenčkom. Bezezen se pokaže človeku na sluzni koži v ustih, koder se naredo gobice, to so beli, glivam podobni majhen izraški. Bolezen je odraslim ljudem sitna, a dojenčke lahko spravi celo v smrtno nevarnost, če se zanemarja, vsakakor pa otroci močno shujšajo. Mleko za to boleznijo obolelih krav je le tedaj porabno, če je v četrti ure večkrat zapored zavremo.

— **Novo vinsko posodo** narediš sposobno za vino, ako jo izplakneš z vročo vodo, kateri si dodal en odstotek žveplene kisline. Potem seveda jo moraš nekaj časa tako pustiti in na to dobro s svežo vodo izplakovati.

Vprašanja in odgovori.

Drugi odgovor na 25. vprašanje. Kolovrate vsake vrste izdelujeta mizarja Janez in Matija Plečnik v Hoteđerčici pri Logateci. Ona dva zalagata skoro vse Notranjsko s kolovratami in jih pošiljata tudi v Trst in v Ljubljano. Kdor potrebuje kaj tega blaga, obrne naj se do njih, postregla mu bode rada. J. M. na Razdrtem.

Vprašanje 31. Pri nas pravijo nekateri, da se **ruskemu lanu** ne sme gnojiti, ker mu to škoduje. Drugi zopet pravijo, da je dobro gnojiti, in sicer najbolje z ovčjim gnojem. Koliko je na tem resnice in kaj je pravo? (J. G. v P. na Goriškem.)

Odgovor: Lan ruskega semena se prideluje popolnoma tako kakor domači. Močno gnojiti s svežim hlevskim gnojem ni dobro, ker ga nikdar ni mogoče enakomerno v zemljo pomešati, in vsled tega postane lan neenakomeren in debelosteblast. Najboljše je gnojiti tisti rastlini, ki raste na njivi pred lanom, ali pa se njiva pognoji zgodaj jeseni z dobro predelanim gnojem. Ovčji gnoj je zato dober, ker se najlaže enakomerno razdeli. Izvrstnega uspeha je gnojenje z gnojnico. Enako izvrstno je tudi potresti ozeleneli lan s pepelom, ker gre potem čvrsto na kvišku in ga tudi boljše manj nadlegujejo.

Vprašanje 32. Kdo ima na prodaj jaro pšenico in po kakšni ceni? (F. P. v Č. v.)

Odgovor: Ker nam ni znan nihče, kdo bi imel na prodaj jaro pšenico, dali smo Vaše vprašanje med mala naznanila ter smo prepričani, da doboste kmalu ponudbe. Ob tej priliki v novič opozarjamo ude kmetijske družbe, naj se vedno poslužujejo malih naznanil, kadar kaj iščejo ali imajo kaj na prodaj, saj jih to nič ne stoji. Z malimi naznanili je uže sedaj lep uspeh, a še vedno premajhen, kajti kmetovalec dandanes le tedaj izhaja, če je tudi ob enem trgovec, ki svoje reči kolikor mogoče drago prodaja, svoje potrebščine pa ceno dobiva, to pa doseže le po časnikih in brez prekupcev.

Vprašanje 33. Nekako pred letom nam je poginil velik lep maček. Ko smo dobili drugega, poginil je tudi ta čez kakih 14 dni. Dobili smo potem zaporedoma še tri mačke, a vse so poginile za isto boleznijo kakor prva. Najprvo začno bljevati, oči se jim vdero in v 24 urah so mršave ter ne morejo več hoditi. Drugi dan pogine maček, ne da bi trohico jedi pokusil, dokler je bolan. Jaz sem sklepal, da so bili vsi mački otrovani, a razmere so tu take, da skoraj ni misliti, kje bi prišli mački do strupa. Kaj je vzrok tej **mačji bolezni**? (M. H. na R.)

Odgovor: Naravno je, da samo iz tega popisa ne moremo posneti, kaj je ugonobilo mačke, ker to bi mogel določiti le živinozdravnik, ki bi žival raztelesil in preiskaval. Mogoče je seveda, da so bile vse mačke otrovane, a še verjetnejše je, da so vse mačke poginile za davico (difteritiko), in prav zelo Vam priporočamo paziti, kajti davica mačja preide na človeka. Najboljše je, če nekaj časa nimate v hiši nobene mačke ter vse dobro posnažite, koder so mačke ležale, valjale se in jedle. Ako pa jih vendar imate, nikar naj se nihče ž njimi ne igra, zlasti pa ne otroci. Iz Vašega popisa zelo sumimo, da so bile Vaše mačke bolne za davico. Ker poznamo to bolezen in nje hudo nalezljivost za človeka iz svoje izkušnje, zato vam zelo priporočamo za kakega pol leta mačke iz hiše odpraviti.

Vprašanje 34. Mojega konja nenavadno srbi, tako da se vedno drgne ob razne reči, valja in po vsem životu z gobcem ujeda. Kaj je vzrok srbenju in s čim je odpraviti? (M. T. v Z.)

Odgovor: Konj ima skoraj gotovo srbečico, zato ga zdravite po navodilu, ki je popisano v knjigi „Domači živinozdravnik“ od Fr. Dulárja na strani 194.

Vprašanje 35. Po mesec stara jagnjeta, zvečer še čvrsta in zdrava, najdem zjutraj mrtva. Ko jih raztelesimo, videti je ves drob zdrav, le žolca je več nego navadno, in srce je napolnjeno z vodo. Kaj utegne biti vzrok tej **bolezni jagnjet** in kako jo zdraviti? (M. T. v Z.)

Odgovor: Iz samega tega popisa nikakor ne moremo posneti, katera bolezen je to, zato nam tudi ni mogoče odgovoriti. Bržkone je hromota, katera se ravno v sedanjem času kaj rada pokaže, kriva, da so poginila Vaša jagnjeta. Znamenja hromote so strjeno, zasirjeno mleko v želodci sirščenku ter navadno tudi oteklina na nožnih členih. Najbolje je bolezen preprečiti, kajti z obolelimi jagnjeti je malo početi. V ta namen premenite materam krmo, jagnjetom pa dajajte žveplena cveta, magnezije in glavberjeve soli. Ta nasvet seveda velja, če so jagnjeta res obolela za hromoto, ker pa mi tega ne moremo določiti, zato Vam priporočamo obrniti se do živinozdravnika.

Vprašanje 36. Mnogo jagnjet, ki so se storila pravilno in bila čvrsta, prične vendar precej po rojstvu hirati ter zvija vrat in glavo. Sicer še žive in sesajo, a vendar nekako nerodno okoli tavajo in blejajo. Kaj je vzrok tej **jagnječji bolezni**? (M. T. v Z.)

Odgovor: Tudi ta bolezen, ki je gorenji gotovo sorodna, ima svoj vir v prebavilih. Po Vašem popisu je to griža, s katero pridejo jagnjetu uže na svet. Vzroki griže so pa tudi

prehlajenje, vlažni hlevi, mrzli vetrovi i. t. d. Za jagnjeta posebno slabo, če so starke presilno krmiljene z zrnjem in sočivjem. Navadno griža napade najlepša jagnjeta. Zdravljenje je redkokedaj uspešno. Boljše je bolezen sploh preprečiti, kar se s tem doseže, da se breje ovce zadnji čas preobilo ne krmijo in se jim po večkrat da glavberjeve soli. Starke in mladiče je varovati, da se ne prehlade, kadar se pa bolezen prikaže, priporočajo krmo menjati. Tudi je dobro ovcam, ki imajo veliko mleka, nekoliko ga odvzeti.

Vprašanje 37. Ali je potrebno **osnažiti sedaj na pomlad panje** in kedaj je najboljši čas za to delo? Kedaj in kako se krmijo čebele? Ali je kateri slovenski časnik, ki se peča samo s čebelarstvom? (J. T. v Z.)

Odgovor: Konci meseca februarja in meseca marcija prično ob toplih dnevih čebele same snažiti panje, pometajo in izpeljavajo mrličce, snažijo satovje i. t. d. Kolikor mogoče je čebelam pomagati, posebno mrtve čebele iz panja spravljati. To vse je seveda tem lažje narediti, če imate panje s premičnimi satniki. Čebelam je krmo sedaj na pomlad pokladati, dokler je še zunaj ne dobodo. Najboljša krma je čist in zdrav med. Slovenskega čebelarkega časnika ni sedaj nobenega.

Vprašanje 38. Zasadil sem ob svojem vrtu, ki leži ob državni cesti in sicer kakih 20 cm proč od jarka, živ plot od belega trnja. Cestni paznik mi je ukazal, da moram trnje poruvati in je veliko globoče v vrt posaditi, dasi se ni bati, da bi trnje kedaj preraslo jarek, ker je bodem pletel. Ima li paznik pravico zahtevati, da **plot ob državni cesti** bolj noter umaknem, dasi je svet moj in od njega davek plačujem? (S. O. na V.)

Odgovor: Žal, da Vam ne moremo dati ugodnega odgovora, kajti paznik ima prav, ker on se ravna le po zakonu. Državni zakon o cestah določuje, da se drevje sme po 4 metre in živi ploti pa 2 metra od cestnega jarka proč saditi.

Vprašanje 39. Imam več mladih orehovih dreves, ki so pa le koščaki in drobne vrste. Pred par leti sem uže poskusil orehe požlahtniti, pa se mi ni posrečilo. Prosim pouka, **kako se orehi požlahtnjujejo** in kateri čas je pravičen za to delo? (F. A. v P.)

Odgovor: Požlahtnjevanje orehov je težavna reč ter spada v področje umetelnih vrtnarjev. Načini, po katerih se orehi požlahtnjujejo, so nastopni: 1.) Cepljenje za kožo meseca aprila, ko se drevje omeži, a še ni pognalo. 2.) Cepljenje v razklad med dve vejici, in sicer pomladi, precej ko se začne popi na podlogi napenjati; cepiče je pa poprej rezati in dobro hraniti, ker se morajo rabiti, predno se popje napne. 3.) Cepljenje v vrhne (terminalne) pope, in sicer v razklad. To cepljenje je za orehe najboljše, a prav uspeh se doseže le v cvetličnjaku in na največ dve leti stare podloge. Ta način cepljenja se zvršuje v cvetličnjaku od meseca februarja do marcija, na planem pa od meseca aprila do maja. 4.) Cepljenje z ablaktiranjem t. j. približevanjem, katero je le tam mogoče izvršiti, kjer rasteta tik sebe slab in pitan oreh. — Razven pri ablaktiranju naj bodo cepiči vedno z vrhnim (terminalnim) popom, in če le mogoče, naj bo spodnji les dveleten. Pri cepljenju orehov je razen velike izurjenosti treba tudi sreče, brez katere so uspehi zelo neznatni.

Vprašanje 40. Spomladi bodem, kakor ste pisali v 2. številki „Kmetovalec“, **cepil rumen krompir** v belega in narobe. Kakšen krompir bo vzrastel, bel ali rumen, in ali bo kaj debelejši? (P. M. v P. na Koroškem.)

Odgovor: O vsej tej reči nimamo nič izkušenj, zato Vam na Vaše vprašanje ne moremo odgovoriti. Tudi mi bomo delali poskušnje, o kojih bomo ob svojem času poročali. Opozarjamo Vas, da pridelek prvega leta, t. j. iz cepljenega krompirja, nič ne pokaže, ampak šele drugega leta pridelek, ki vzraste iz krompirja, kojega je rodil cepljeni krompir. Pri

tej priliki Vas opozarjamo, da debelost krompirja ne dela njegove dobrote, ampak rodovitnost, trdnost proti gnilobi in dober okus.

Gospodarske novice.

† **Gospod Franc Legat**, veleposestnik v Lescah na Gorenjskem, vzgleden gospodar, zlasti pa živinorejec, predsednik kmetijski podružnici v Radovljici-Lescah ter član kmetijske družbe od l. 1856., je umrl dne 14. t. m. Naj v miru počiva vrli mož!

* **Današnji številki** je priložena dopisnica, katere naj se izvolijo poslužiti oni čl. gg. družbeni člani in naročniki z Dolenjskega in Notranjskega, kateri hočejo odgovoriti na članek „Katero goveje pleme želite“, ki je tiskan v pričujoči številki.

* **Notranjce in Primorce** okoli Trsta opozarjamo na inserat A. Dreherja v Trstu, ki ponuja sušene pivovarniške tropine, katere so izvrstno krmilo zlasti za molzne krave.

* **Oves Potatoc**, katerega smo v zadnji številki pripočevali, je ves pošel, zato družba ne vzprejema več naročil nanj.

* **Odbor gospodarske zadruga za sodn. okraj Podgrad v Materiji** je imel dne 14. februarja prav zanimivo sejo, pri kateri se je določil program sistematičnemu delovanju z ozirom na izjemne okoliščine tega okraja in glede na ostalo deželo, ki je sploh vinorodna, dočim je okraj Podgrajski z neznatno izjemo sploh živinorejskega in sadjarskega značaja.

Po tem programu bode zadruga glede na gospodarski značaj Podgrajskega okraja najprej pripomogla propadajoči živinoreji in sadjarstvu. V to svrhu mora odbor pripraviti inicijativo v doseg doželne postave za licenciranje bikov, slične postavi veljavni za Kranjsko.

V povzdigo sadjarstva je sklenil odbor ustanoviti društveno drevesnico, katere oskrbovanje bi prevzel gospod učitelj Martelanc v Brezovici kot šolski vrt in katerega bode zadruga nagradila po svojih močeh.

Odbor je dalje sklenil oddati društvenikom, kateri bi se za to oglasili (glej današnje naznanilo), po znižani ceni plemenska praseta jorkširske pasme.

Odbor vzame potem poročilo predsednikovo na znanje, da sta obe dobavljeni bergamaški ovc skotili po dvoje jagnjet, katerih pa je samo ena samičica, in da se bode ta zarod vsakakor porabil le za pleme, posebno pa samica za množenje čistega bergamaškega plemena.

Po končanem zborovanju se pa bili prijateljski pogovori o ustanovitvi okrajne gospodarske posojilnice po inicijativi gospodarske zadruga, katera je po deželnem zakonu z dne 8. septembra 1884. l., št. 36 v to neposredno poklicana. Namen teh pogovorov je bil le, da se razširi misel in vzbudi zanimanje za to prevažno ustanovo med ljudstvom. Kadar bodo razmere ugodne, začele se bodo stvarne obravnave.

Zupančič, predsednik.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Razglas

o oddaji čistokrvnih plemenih bikov cikaste pasme (beljancev in pingavcev), kupljenih z državno podporo.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe bode meseca aprila kupil s podporo, katero je dovolilo visoko c. kr. kmetijsko mini-

sterstvo za pospeševanje govedarstva, nekaj bikov cikaste pasme, t. j. rdeče- in belo-lisastih beljancev in pingavcev.

Te bika bode oddajal odbor na podlogi došlih prošelj, in sicer z ozirom na potrebo čistokrvnih plemenjakov po dotičnih krajih.

Prošnje je vložiti do

31. marcija t. l.

pri glavnem odboru c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani.

Vsak prosilec za bika mora v prošnji naznaniti, oziroma se zavezati:

1.) da je pripravljen bika vzprejeti o pravem času na oni bližnji postaji, katera bode določena, in sicer tistega bika, katerega odbor določi;

2.) da bode poslal na račun precej, ko mu odbor naznani da mu je bik prisojen, 10 gld., kateri zapadejo, če potem ne vzprejme odkazanega mu bika;

3.) da plača ob vzprejemu bika polovico tistih stroškov, katere je podpisani odbor imel zanj pri nakupu, in sicer odračunivši pod točko 2. omenjenih 10 gld., in

4.) da podpiše zavezno pismo, s katerim se zaveže imeti prejetega bika dve leti za pleme in, če ga iz katerega koli zadostnega vzroka z dovoljenjem podpisanega odbora proda, povrniti po 5 gld. za vsak mesec, kar ga pred časom odda.

Živinorejci, kateri bodo rabili prejetega bika čez 2 leti za pleme, in sicer najmanj 4 mesece dalje, dobodo po 20 gld. in za vsak nadaljni mesec po 5 gld. nagrade.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani dne 29. februarja 1892.

V a b i l o

na občni zbor podružnice c. kr. kmetijske družbe v Tuhinjski Dolini, ki bode v nedeljo 6. marcija t. l. ob 3. uri popoldne v šolskem poslopju v Gor. Tuhinji.

DNEVNI RED:

1.) Poročilo o podružničnem delovanju leta 1891. ter pregledovanje računov.

2.) Predavanje družbenega tajnika Gustava Pirca.

3.) Volitev novega odbora.

4.) Posamezni predlogi.

K obilni udeležbi vabi

V Gor. Tuhinji dne 11. februarja 1892.

M. Kljun s. r., prvomestnik

Uradne vesti gospodarske zadruga v Podgradu v Istriji.

Štev. 6.

Razglas

Po sklepu občnega zbora in društvenega odbora z dne 14. t. m. bode gospodarska zadruga za sodn. okraj Podgrajski razdelila med svoje ude izvrstna plemenska praseta po znižani ceni.

Kedor želi takih praseta, naj se pri društvenem predsedništvu v Materiji oglasi najkasneje

do 27. marcija t. l.

Oddalo se bo najmanj 7, največ pa 12 praseta, kakeršnega spola bode kdo želel. Dotičnim naročnikom se bode ob svojem času pismeno naznanil dan, kedaj naj pridejo po nja.

Gospodarska zadruga za sodn. okraj Podgrajski.

V Materiji dne 15. februarja 1892.

Zupančič, predsednik.